

7. Вороніна І. М. Актуальні питання відомчої нормотворчості в системі органів внутрішніх справ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 17 (1). С. 43–45.
8. Черников В. В. Нормативные акты органов внутренних дел в системе правовых актов управления : лекция. М. : МЮИ МВД России, 1996. 23 с.
9. Шестопалова Л. М., Мельничук М. С. Особливості нормотворчості в органах внутрішніх справ. *Вісник академії управління МВС*. 2009. № 2. С. 134–142.
10. Слинко Д. В. Юридичний процес: історія, теорія, практика : монографія. Харків : НТМТ, 2017. 415 с.

Одержано 12.03.2019

УДК 342.729

Олег Миколайович СОЛОНЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ);
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0392-2492>

ДИХОТОМІЧНИЙ АСПЕКТ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ

У ст. 39 Конституції України від 28 червня 1996 р. [1] проголошується, що громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону. Наведені положення Конституції України ґрунтуються на загальновизнаних міжнародних нормах, зокрема ст. 20 Загальної декларації прав людини 1948 року, ст. 11 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та ст. 21 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року, а отже, право на мирні зібрання є одним з міжнародних стандартів прав людини [2, с. 95–103].

Відтак, дихотомічне усвідомлення конституційного права на свободу мирних зібрань, його місця та ролі як громадянської публічної політичної діяльності, має не лише науково-пізнавальне, а й практичне значення. Адже без цього неможливо об'єктивно проаналізувати реальність сьогоденного політичного життя, виявити соціально-політичні протиріччя, які виникають у державі та громадянському суспільстві, а відтак сформулювати стратегічні напрями й застосувати відповідні засоби організаційно-правового характеру щодо їх нейтралізації в діяльності поліції.

Як доречно зазначає М. І. Пірен, метою публічної політичної діяльності як усвідомленої форми діяльності є спрямованість на забезпечення оптимально можливого в певному суспільстві та за конкретних умов демократичного здійснення позитивних суспільно-політичних змін, які хоче бачити народ через свою участь у публічній політиці. Політична діяльність - це справжня сутність самої людини. У політиці важливими є не тільки загальні стратегічні принципи, а й уміння визначити свої дії в кожній ситуації, інтуїтивно відшукати засоби, шляхи поступу, знаходити компроміси, вміло діяти під час розроблення, прийняття та реалізації політичних рішень тощо. Публічна політична діяльність – дії стосовно регулювання й збалансування інтересів і відносин між різними соціальними й політичними суб'єктами щодо життєво важливих питань, які торкаються найбільш суттєвих інтересів народу (власність, влада, гуманізм, справедливість) [3, с. 4].

Відповідно до обраного питання та наведеного вище, дихотомія конституційного права на мирні зібрання нами буде розглядатися, як співставлення двох частин цілого та їх взаємне існування в єдиному правовому явищі. Вважаємо, що двома складовими аспектами конституційного права на мирні зібрання, з одного боку є те, що це конституційне політичне право громадян, з іншого – одна із форм безпосередньої демократії.

Виходячи з даного дихотомічного формулювання змісту конституційного права на мирні зібрання, слід відмітити й дуалістичне конституційне його закріплення. Так, право на свободу мирних зібрань, як конституційне політичне право, передбачене у ст. 39 Конституції України. Як форма безпосередньої демократії, основою його є ст. 69 Конституції України (Народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії). Саме «іншими формами безпосередньої демократії», на наш погляд, і охоплюються «збори», «мітинги», «походи» та «демонстрації».

Таким чином, право на мирні зібрання на конституційному рівні закріплюється у розділах 2 (Права, свободи та обов'язки людини і громадянина) і 3 (Вибори. Референдум) Конституції України. А це вказує на один із критеріїв дихотомічного розмежування конституційного права на мирні зібрання, перша частина якого – це збиратися мирно, без зброї, та друга – проводити збори, мітинги, походи і демонстрації.

Слід навести основні властивості першої складової частини конституційного права на мирні зібрання: 1) є фундаментальним принципом реалізації взаємовідносин публічної влади (державної та муніципальної) демократичної держави та її громадянами; 2) задовольняє потреби людини в її самореалізації у політичній сфері, зокрема в участі у процесах управління державними і громадськими справами; 3) спрямоване на реалізацію громадянина як активного, самостійного вільного учасника політичного процесу; 4) є втіленням суверенітету народу та забезпечує верховенство його влади; 5) є частиною загальної системи усіх видів конституційних суб'єктивних прав і свобод, та водночас окремим видом конституційних політичних прав; 6) є складовою процесу здійснення влади народом безпосередньо; 7) є одним з міжнародних стандартів прав людини, упровадженого Україною в національне законодавство; 8) є нормативним рівнем соціалізації – визначає готовність людини діяти певним чином для досягнення власних цілей, узгоджених з цілями діяльності певних спільнот; 9) є своєрідним наочним індикатором рівня толерантності та поваги до різних політичних, суспільних та культурних явищ і переконань; 10) не є абсолютним, його реалізація може бути обмежена судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей, а також в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі його обмеження із зазначенням строку дії цього обмеження; 11) є законними, якщо має виключно мирний характер та за відсутності зброї, тобто зброя або предмети, які можуть бути використані в якості зброї, не повинні проноситися на зібрання, а його учасники повинні поводитись миролюбиво; 12) є передумовою сприянню вільній політичній дискусії, вказує на повагу до свободи вираження поглядів.

Наведемо прояви та формулювання наступної частини конституційного права на мирні зібрання: 1) це можливості практичної реалізації кожним громадянином своєї волі; 2) є формами здійснення народовладдя та особистої участі громадян у політичному та громадському житті держави; 3) є колективним способом впливу на процеси прийняття політичних рішень, вирішувати важливі державні та громадські питання; 4) є реальною можливістю використання громадянином конституційних політичних прав; 5) відображає змістовну політичну та громадську активність громадян; 6) є однією з конституційних політичних гарантій (специфічними правовими умов та засобів) реалізації права громадянина на свободу свого світогляду і віросповідання, думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, на використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір, права на вільний розвиток своєї особистості тощо; 7) є офіційними організаційно-правовими заходами обговорення нагальних проблем суспільно-політичного життя, привернення уваги, здобуття прихильності до певної ідеї, висловлення протесту або вимог (заборонити або дозволити, засудити або підтримати), проведення передвиборної агітації, підтримки, або тиску на органи публічної влади та відповідних посадових осіб, відстоювання прав і свобод людини і громадянина у демократичному суспільстві; 8) є об'єктивним та функціональним рівнями соціалізації, в результаті яких людина займає певну позицію, положення в структурі спільноти, що обумовлює виконання нею певних функцій, ролей; 9) є законними, якщо про проведення яких завчасно сповіщені органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування; 10) не мають своїм наслідком ухвалення обов'язкових для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадян, громадських об'єднань, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових і службових осіб рішень; 11) не мають встановленого обов'язково чіткого періоду проведення; 12) мають ініціативний, тимчасовий і переважно локальний характер.

Результат цього дихотомічного аналізу вказує, перша частина конституційного права на мирні зібрання – збиратися мирно, без зброї є його змістом, а отже, складає його сутність, єдність усіх його складових елементів, його властивостей, внутрішніх процесів, зв'язків і тенденцій та надає відносну стійкість і якісну визначеність права на мирні зібрання.

У можливостях проводити збори, мітинги, походи і демонстрації – другої частини конституційного права на мирні зібрання, проявляються і формалізуються форми вираження його змісту. Це внутрішня і зовнішня організація змісту, спосіб його існування, який має певну визначеність, стабільність і самостійність.

На наш погляд, це дослідження буде корисним під час правозастосовної юридичної практики поліції, а також для підготовки законопроектів у сфері нормативного врегулювання суспільних відносин стосовно конституційного права на мирні зібрання.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Солоненко О. М. Сучасні міжнародні стандарти забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 6. С. 95–103.
3. Пірен М. І. Публічна політична діяльність : навч. посіб. Київ : НАДУ, 2009. 288 с.

Одержано 12.03.2019

УДК 341.231.14:343.13(477)

Дмитро Анатолійович СОРОЧАН,

*ад'юнкт відділу організації освітньо-наукової підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ПРАВ ДИТИНИ ТА ЮВЕНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ

Ювенальну юстицію можна розглядати як в широкому, так і у вузькому розумінні: у вузькому – це спеціалізована гілка судової системи; в широкому – це сукупність правових механізмів, призначених для забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів неповнолітніх, що реалізуються системою державних і недержавних органів, установ і організацій [1]. Якщо розглядати ювенальну юстицію через призму кримінально-правової науки, то можна дійти висновку, що це система норм, заходів та відповідних органів, спрямованих на протидію злочинності серед неповнолітніх. Боротьба зі злочинністю неповнолітніх – це одна з центральних проблем боротьби зі злочинністю загалом.

Показники злочинності неповнолітніх відбивають певною мірою ситуацію в суспільстві загалом, причому не тільки й можливо не так сьогодні, як завтра, післязавтра, тобто в майбутньому [2, С. 144]. Саме через це держави та міжнародні організації розробляють заходи, які спрямовані на ефективне запобігання та протидію злочинності серед неповнолітніх.

Серед міжнародних стандартів системи ювенальної юстиції основоположне місце посідає Конвенція ООН Про права дитини, яка ставить за мету запровадження дієвих заходів і засобів задля захисту прав дітей та запобігання вчинення правопорушень неповнолітніми. На основі вказаної Конвенції було розроблено і прийнято ряд міжнародних актів, які деталізують та уточнюють положення Конвенції. Найяскравішими прикладами таких міжнародно-правових документів є Мінімальні стандартні правила відправлення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила) та Керівні принципи ООН щодо запобігання злочинності неповнолітніх (Ер-Ріадські керівні принципи). Конвенція передбачає ряд кримінальних та кримінально-процесуальних заходів, які покликані захистити права неповнолітньої особи, яка підозрюється у вчиненні злочину, а також призначення такій особі такого покарання, яке б забезпечило її виправлення та усвідомлення протиправності своїх дій. Пекінські правила закріплюють мінімальні правила поведінки з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті із законом, а Ер-Ріадські принципи розкривають на міжнародному рівні найважливіші аспекти попередження злочинності серед неповнолітніх осіб.

Держави-учасниці, які ратифікували Конвенцію ООН про права дитини визнають право кожної дитини, яка звинувачується у вчиненні злочину, на таке поведіння, яке зміцнює в ній повагу до прав інших людей, сприяє розвитку почуття гідності і значущості [3]. Пекінськими правилами закріплено, що основною метою правосуддя щодо неповнолітніх порушників закону є перевиховання останніх. Проведення у справах неповнолітніх повинні здійснювати органи, які володіють достатнім обсягом дискреційних повноважень, задля врахування особливих потреб останніх. На всіх стадіях розгляду справи повинна забезпечуватись повага особистого життя дитини. Конвенція ООН про права дитини та Пекінські правила передбачають застосування до неповнолітніх ряд гарантій. Це такі, як презумпція невинуватості, право на правову допомогу, право на інформацію про звинувачення, право на присутність батьків протягом усього розгляду